

PUSKÁS DÁNIEL

„[A]z áradás ütemére”

KORPA TAMÁS: EGY HÍD TÉRFOGATÁRÓL

Fiatalkor Szövetsége
Budapest, 2013
1600 Ft

”

A kötetben utazási emlékek és olvasmányélmények forrnak egybe. Külön érdekesség, hogy ha YouTube-on rákeresünk a szerző nevére, akkor a kötet verseiből készült felolvasásokat tekinthetünk meg, s ezek közül többet a vers által leírt városban vettek fel (például: a *Balkon de Cluj* című verset, továbbá a *Trialógus* korábbi munkácaimú *Dresden: 19:45* és *In Dresdner Zoo* darabjait). Olyan, mintha a szerző a Joyce *Ulyssesse* nyomán elindult Bloomsday előtt tisztelegne, ahol végigjárják Dublinban a regény helyszíneit, vagy Térey *Paulusa* előtt, hiszen annak cselekményét is sokszor szinte térkép-szerű pontossággal lehet követni.

A dedikált versek közül az Orbán János Dénesnek írt *Skótkockásban* az említett költő stílusát imitálva hoz létre egy irodalmi szereplők által benépesített világot, ahol „délután este hatkor Funès majd nem ismer fel / lazacrózsaszín sálban” (15.) (Borges melleleg Orbán János Dénes kutatási területe volt a doktori képzés alatt), s a Bulgakov Irodalmi Kávéház szintén megjelenik, melynek az előbb említett költő volt alapítója és tulajdonosa. A Bulgakov-párhuzamokat illetően még a Kovács András Ferencnek ajánlott (akitől szintén nem idegenek az intertextuális játékok) *Napok I.* című versben lévő cirill betűs név *A Mester és Margarita* Hontalan Ivanját takarja, továbbá az *Egy híd térfogatában* említésre kerül a Patriarsije Prudi, ahonnan a regény cselekménye indult. Továbbá a számok a sorok előtt például Kovács András Ferenc az *És Christophorus énekelt* című kötetében lévő *Író-nád-szúra* és az „(Ezra Pound *Velencében*)” alcímű *Lázbeszéd* versekben is megjelenik.

A *falban* a szarvassá változott Aktaión mítosza jelenik meg, ahogy „egyik lábán / combjág fut fel a rézszínű szarvasbőr” (36–37.), ami például Juhász Ferenc *A szarvassá változott fiú kiáltozása a titkok kapujából* című eposzára is utalhat, majd a *Variációk szoborra* című versben Pügmalión alakja bukkan fel, ahogy a szobrot nézi: „ha távolodom – úgy látom – / mégis elindulni készül. / a combjából kimeredő

izomköteg / szinte rándul.”, de a Hubay Miklós *Antipygmalionja* által leírt jelenet (ahol az eredeti mítosszal szemben a nőből lesz szobor) is megismétlődik, ahogy a narrátor azt mondja: „itt áll, / mondom én, apró tömbként befedve ismét.” (52.). A *gleccserből jött Szent történetében* pedig a jézusi csodák és tettek, illetve szentek legendáiból vett elemek jelennek meg parodisztikusan, városi legendává torzulva.

Ha a nem szépirodalmi párhuzamokat nézzük, akkor a kötet címadó versében már az első sorban megjelenik a Heidegger *Kérdés a technika nyomán* című írásában említett fahíd és víz-erőmű párhuzama: „a híd ami a völgybe épült erőmű felett ível” (41.). Heidegger hatása azonban nyelvileg is érezhető (ő mellesleg írt verset is) az azonos tövű szavakkal való etimologizáló nyelvi játékokkal. Ilyen például tőle a *Mi a metafizika?* című munkája *A kérdés megválaszolása* egységében a következő két mondat: „A semmítés [Nichtung] nem merül ki a megsemmisítésben és a tagadásban. Maga a Semmi semmit.” (ford. Vajda Mihály), illetve *Az út a nyelvhezben*: „akkor egy olyan sejtelem ébredhetne, hogy bennünk a nyelv folyvást megütközést kelt és hozzá való viszonyunk [Verhältnis] olyképp mutatkozik meg, mint az összetartozás [Ver-Hältnis].” (ford. Bacsó Béla). Korpa Tamásnál *A völgy erdőkerület* IV. szakaszában „az útnak útonálló hajlamai vannak.” (32.), a *Napok II.* című versben „amforák és metaforák lebegnek” (26.) (kiemelések tőlem), a *Skótkockás*ban pedig „az akárban a mintet mintben a mentafilter” (14.) szerepel, ami az angol *mint* ‘menta’ jelentésű szóval játszik el. Nála sajnos ezek sokszor erőltetett nyelvi virtuozitássá válnak, ilyen a nyitó versben lévő „szkander fegyelem és figyelem között” (8.), a *Come back*ben a „karnyújtásnyira a karhatalom.” (11.), a *Napok II.* című versben a „felöltöd felöltőjét”, vagy amikor a *Portré egy északi juharral* utolsó versszakában „bemozdul a kép, elindul a képezet.” (64.)

A *Balkon de Cluj* esetén szinte szemünk előtt épül fel a ház az alaprajzától az erkélyig, s ahogy Lessing mondta a *Laokoón*ban Homéroszról, hogy mikor Juno kocsiját akarja nekünk megmutatni, akkor Hébé darabonként állítja össze az olvasó előtt. Majd a *Trialógus*ban a barokk Drezda szemünk előtt válik földdel egyenlővé.

Korpa Tamás versbeszélője szeret elidőzni egy-egy szónál, szerkezetnél, mint a városnéző turista. Olyan, mint az ínycsok, a borkóstoló, aki zubogtatva ízlelgeti szájában a szavakat. Az ismétlésekkel újra s újra megakasztja a verseket, s a rondószerűen örvénylő szerkezetekkel folyamatosan úgy érzi az olvasó, mintha „visszapörögne minden” (15.), állandóan „megakad a perc a perc a homokóra torkán” (Ua.). A szerző szertelenül hömpölygő versnyelve Juhász Ferenc monumentális eposzait idézi, azonban a jelzők és képek barokkos halmozása helyenként szinte követhetlenné teszi a kötetet, s az említett szöveghelyek többszöri olvasással sem válnak világosabbá, hiába a Friedrich Schlegel által említett „rágódó-kérdő olvasó”.

A *Tomasz mondja* című vers utolsó egységében a versbeszélő is reflektál erre a jelenségre: „a sorvég, / ami tömegnövelőt szed és produkál.” (58.). A *Skótkockás*ban például a következő szakaszt „mellesleg máskülönben fanyűvőnőt szelídít / fanyűvő apró férfi apró fanyűvő istent” (14.) nem könnyű értelmezni. A „mellesleg máskülönben” jól beleillik a nibelungizált alexandrin ritmusába, de csak töltelékként szolgáló elem, a további fanyűvős rész pedig ugyanúgy nem szolgál lényeges mondanivalóval, a vers nehezen értelmezhetőségét pedig még a központozás elhagyása is erősíti.

A kötet versnyelvére jellemző, hogy meglehetősen sok idegen szót és túl választékos kifejezéseket használ, amelyek sokszor már a megértést nehezítik. Erre és az előbb említettekre példa a *Come back* V. egységében: „napokon át / hallom lépni – az érkezést megelőző / reni-

tens szagban. kockahasú puttók, koedukált / ingatlanok között lép, lépeget a koraérett gyermek. / küllemét remélve. stílusosan, mert némán.” (12.). Emlékszem, hogy még kezdő egyetemistaként Térey zseniális *Paulusához* egyes fejezeteknél elő kellett vennem a Bakos Ferenc-féle *Idegen szavak és kifejezések szótárát* és a *Magyar értelmező kéziszótárát*, és most, több év után, Korpa Tamás köteténél is többször fel kellett ütnöm. Igaz, Térey némi öniróniával meg is jegyzi már a *Paulus* első fejezetének 43. strófájában: „Nyelvemet, mely szegény magában, / Dúsítja a nyelvterület, / Számos jövevény hevület / – Tán túlsággal –, bár hajdanában / Forgattam szótárt, mely tanít: / A nagy Akadémiait.”

A *Napok I.* címmel jelölt versében Korpa Tamás Ivan Nyikolajevics nevét cirill betűvel írta (lásd 22.), aminek semmi szerepe sincs a vers szempontjából. Joszif Brodskij a *Húsz szonett Stuart Mária*hoz című ciklusának XV. darabjában az orosz szövegben az angol *you* szót fonetikusan, a cirill *ju* betűvel írja, vagy például a nemrég elhunyt orosz Lev Loszev *Фукко* (Fukó/Foucault) című versében hol cirill, hol latin betűvel írja Foucault nevét. Ugyanakkor Korpa Tamás sok helyen az angol szavakat magyaros ejtéssel írja: pendrájv, dizájn, bébiszitterek, görll (igaz, már Heltai Jenőnek is van egy *Beszélgetés a görlllel* című elbeszélése), s a *Napok I.* című versben egy szövegen belül is ingadozik a helyesírás, ugyanis a 10. pontban még „steakvöröst” említ (22.), míg a végén, a 34. pontban „bifsztekvörös korallzátony” van (23.).

A képek terén eléggé vegyes a felhozatal, ugyanis sokszor egymást váltják a zseniális és az elkoptatott, túlírt képek, az ötletes nyelvi lelemények és az erőltetett szójátékok, szinte az egész kötetre jellemző ez a színvonalbeli hullámvasút. A *Töredék*ben például a csillaggal elkülönített második egységben azt olvashatjuk, hogy: „mindez, ami vagyunk, aznap, reszket, / visszamenőleg a halig, aki voltunk a méh akváriumában. / a bűn emléke, amin túl vagyunk, tócsaként gyűrűzik.” (68.), ami hossza ellenére is nagyon jó kép. Azonban nem sokkal előtte, az előző szakaszban a következő kép fogadott minket: „Slavia fogékony, fogással teli, / mint egy koherens férfistrand, melynek távolabbról / választott sziluettjében csillog a motozás halványlila / hője.” (Ua.), aminek nem igazán van értelme, viszont utána „finom vokállal kárpitozva két test / közelít” (Ua.), ami szintén jó kép a versben kibontakozó szerelmi együttlét leírásához (bár közvetlenül a férfistrand említése után kicsit félreérthetővé válik).

A nyelvi játékok terén az ötletes megoldásokra lehet példaként hozni a *Come back II.* egységéből: „a télkertben gyanús vegetáció. júdásfa, golgotavirág, / passiógyümölcs.” (10.), az *Átkelésből* pedig: „foszló, fehér szakállat / növeszt a hídvirág, boglyas hajjal a hídcseléd; / s a hídszent toporgó kezében kerek hídcpecsét.” (72.). Azonban a *Lelakatolt szobák* című versben az „isznak, / a Medve Bőrére bárban” (50.), majd a „szűzforró csend, internátusnyugalom.” (Ua.) képekkel találkozunk, amik menthetetlen sorok.

A kötet képei közül a természetet antropomorfizáló, biologizáló képek sikerültek legjobban, s köztük több zseniális akad. Ilyen a *A völgy erdőkerület I.* szakaszában „a völgy / bordái közé fúrt szénbányák” (30.) és „a folyó megmozdítja könyökét” (Ua.), *A Mein Mund cseppkőoszlop néma marad* cím, *A falban* első szakaszában a fal „nem tágul, s nem rándul össze, / mint a szívizom. (36.), szemben a lélegezve összehúzódo Mein Munddal. A *Viszonylagos, de részletes II.* szakaszában: „az útrhánál, az erdő satujában; / ahol gyomrot növeszt a döggút” (45.), az *Ülni kötelező*ben „Egy markoló beakasztja elszuvasodott / agancsát [...], megfeszül / izmos bal lapockája, elrugaszkozik.” (55.), s „vajon ősszel az Ilmenaut satuba fogó erdőben a markolók / is elejtik szarvukat?” (Ua.). Ugyanakkor ez fordítva is működik, ahogy az emberi testet írja le mechanikus szerkezetként, ahogy például a *Lelakatolt szobák*ban „a talpak fék-

pofái összezárnak” (50.), vagy a *Variációk szoborra* című szövegben „alvás közben elvékonyul a szemhéj, s azt / látom, közeledik a befeszített függönyök / mögül az utcafront.” (52.) (vö. Balázs Béla: *A kékszakállú herceg vára* Regösének képével: „Szemem pillás függönye fent.”).

Az építészet és költészet kapcsolatához ismét lehetne idézni Térey nevét (s rá hivatkozik is a szerző a *Trialógus* második szakaszában), hisz Térey a *Paulust* szinte mérnöki pontossággal tervezte meg (ahogy a függelékben közölt ábrák is mutatják), s nem mellékes, hogy a mű központi szereplőjének, a hacker Paulusnak, az építész Kemenszky lesz a társa. Korpa Tamásnál szintén előfordulnak építészeti metaforák, építészeti kifejezések: *A völgy erdőkerület* III. szakaszában „a lapszoknyákon átütő kanálisok” (32.), vagy a *Vademecumban* „a két szemöldökcsfk önfeledten / összezár, célszerű apszis a homlokon.” (78.). A verses regények lábjegyzeteit idézik a szerző néhány versében (*A fal; Egy híd térfogatóról; Variációk szoborra*) található csillaggal vagy számmal jelölt betoldások, amik a narráció elágazását jelentik, s több lehetséges olvasási sorrendet hoznak létre Pavić szótárregényéhez hasonlóan.

A kötet kompozíciójából egyedül a Tandorit idéző *Hermész és a kettőspont* és az *Egy serdülőről* című versek lógnak ki: egyrészt a többi vershez képest meglehetősen rövidek, másrészt pedig a versnyelvük is más, főleg az utóbbi esetén használt Janus Pannonius epigrammáit vagy Csokonai alkalmi verseit idéző hang, így számkivetettként magukra maradnak a kötetben.

Korpa Tamás kötete nem valami könnyed olvasmány. A túlírt, zavarosan hömpölygő képeket, mondatokat sokszor nehéz követni, a kötet erősségét inkább a leíró jellegű versek jelentik, amelyek közül *A Mein Mund cseppkőoszlop néma marad*, *A fal*, a *Variációk szoborra* és az *Ülni kötelező* emelkedik ki. Sajnos a kötet mindent a szövegek féktelen burjánzására tesz fel, s az erényei és ötletes megoldásai pedig elvesznek a karneváli zűrzavarban. A kötet szigorúbb szerkesztéssel és válogatással, az áradó folyónak gátat szabva, talán jobb kötet lehetett volna.